

Hanna Ollila, Otto Ruokolainen

16.2.2022

Ympäristöministeriö

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä
Viite: Lausuntopyyntönnö 23.12.2021, VN/9898/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain ja merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikossa mainitusta esityksestä. THL:n lausunto on rajattu koskemaan esityksen kohtia, jotka koskevat suodattimellisia tupakkatuotteita ja suodattimia, joita myydään käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa.

Luku 1 (Asian tausta ja valmistelu). SUP-direktiivin toimeenpanossa on painotettava toimenpiteitä, jotka tehokkaimmin edistävät direktiivin tavoitteita eli kiertotaloutta ja vesistöjen roskaantumisen ehkäisyä. Toimeenpanon vaihtoehtoja koskevassa Ympäristöministeriön selvityksessä (Ekroos ym. 2019) tehokkain keino vähentää tupakkajätettä, eli kertakäyttöisten suodattimien (ns. filttorien) poistaminen, on kuitenkin mainittu vain kursorisesti. Vaikka selvityksessä tuodaan esiin tupakkalain tavoite tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumisesta, tupakkajätteen vähentämisen keinoina ei huomioida käytön aloittamisen ehkäisyä tai lopettamisen tukea. Merkittävään rooliin on nostettu sen sijaan uusien tupakka- ja nikotiinituotteiden kulutuksen edistäminen jopa tietty tuotemerkki nimeämällä, tupakkateollisuuden edustajan haastatteluun nojaten. Suomea velvoittavan tupakkapuitesopimuksen (WHO FCTC) Artikla 5.3 edellyttää, että terveys- ja tupakkapolitiikan asettamista ja toimeenpanoa suojataan tupakkateollisuuden oman edun tavoittelemiselta ja tätä tavoitellaan kaikilla hallinnonaloilla, joiden toimet kytkettyvät tupakkapolitiikkaan. Tämä ei ole toteutunut valmistelussa. Valituilla keinoilla päävastuu roskaamisen vähentämisestä jää edelleen käyttöä nikotiiniriippuvuuden takia jatkavalle kuluttajalle, joka kantaa myös tuotteiden käytön terveyshaitat.

Luku 3 (Nykytila ja sen arviointi). Tupakantumpit ovat Suomessa yleisin roska SUP-direktiivin piirissä olevista tuotteista. Tupakkatuotteiden ja tupakkateollisuuden ympäristövaikutusta olisi siksi voitu käsitellä laajemmin tietoisuuden lisäämiseksi. Luvusta käy ilmi, että esityksen valmisteluvaiheessa tupakkateollisuus ja Kuntaliitto ovat sopineet kustannusvastuun määrittämisestä tietylle tasolle ensimmäiseksi korvauskaudeksi. Lisäksi tarkoituksena on perustaa kuntien ja keskeisten tuottajien (ml. tupakkateollisuus) yhteinen seurantaryhmä, jonka tehtävänä on muun muassa laatia kunnille ohje kustannusseurantaan sekä edistää parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa. THL katsoo, että tupakkateollisuuden osallistuminen tällaiseen seurantaryhmään on tupakkapuitesopimuksen Artikla 5.3:n vastaista. Seurantaryhmän tulee olla kansallisen viranomaisen vastuulla. Tupakkateollisuuden osallistumisen tulee rajoittua Artikla 5.3:n toimeenpano-ohjeiden mukaisesti vain kuulemiseen silloin kun se on sääntelyn tai toimeenpanon kannalta välttämätöntä, sekä tietojen toimittamiseen pyydettyä.

Luku 4 (Ehdotukset ja niiden vaikutukset). Keskeiset ehdotukset tupakkatuotteiden osalta koskevat tuottajan uutta kustannusvastuuta kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista (47 §) ja tuottajan tiedonanto- ja neuvontavelvollisuutta (51 §). THL katsoo, että ehdotuksissa on huomioitava Suomea velvoittavan tupakkapuitesopimuksen toimeenpano-ohjeet. Niiden mukaisesti julkisen vallan ei pidä hyväksyä, tukea tai olla osallisena tupakkateollisuuden kumppanuuksissa tai viestintätoimissa. Näin ollen tupakkateollisuuden tulee olla pelkästään kustannusten maksaja ja vastuu jätehuolto- ja siivoustoimien järjestämisestä sekä

Hanna Ollila, Otto Ruokolainen

16.2.2022

kuluttajaviestinnästä tulee olla kunnilla ja viranomaisilla. Viestinnän tulee tukea tupakkalain tavoitetta. Se tulisi ottaa osaksi ehkäisevän päihdetyön kansallista ohjausta ja ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman toimeenpanoa, jota THL koordinoi.

Luku 5 (Muut toteuttamisvaihtoehdot). SUP-direktiivin toimeenpanossa on painotettava toimenpiteitä, jotka tehokkaimmin edistävät direktiivin tavoitteita eli kiertotaloutta ja vesistöjen roskaantumisen ehkäisyä. Luvussa 4 todetaan, että Suomen rantaroskan koostumus eroaa merkittävällä tavalla EU:n keskimääräisestä rantaroska-koostumuksesta ja pääasiallinen ongelma Suomessa ovat tupakkatuotteiden suodattimet. Direktiivin kansallisen toimeenpanon vaihtoehdoissa ei kuitenkaan ole selvitetty tehokkainta keinoa vähentää tupakkajätettä, eli tupakkatuotteiden suodattimien kieltoa. Vaikka selvityksessä tuodaan esiin tupakkalain tavoite tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumisesta, tupakkajätteen vähentämisen keinoina ei huomioida käytön aloittamisen ehkäisyä tai lopettamisen tukea. Kansanterveyden näkökulmasta tupakkatuotteiden suodattimien merkitys on ollut olematon. Suodattimet eivät ole vähentäneet tupakoinnin aiheuttamia terveyshaittoja. On mahdollista, että ne ovat jopa lisänneet niitä, sillä suodattimien teknisillä muutoksilla vaikutetaan siihen, että tupakansavua imetään voimakkaammin ja syvemmälle keuhkoihin.

Muita esitykseen liittyviä asioita. Tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön aloittamisen ehkäisy ja lopettamisen tuki vähentävät sekä tupakan terveys- että ympäristöhaittoja. THL katsoo, että nyt esitetyt muutokset edellyttävät tarkennuksia, jotta tupakkateollisuus ei hyödynnä kustannusvastuu- ja viestintävelvoitteita tupakkalain, Suomea velvoittavan tupakkapuitesopimuksen ja kansanterveyden edun vastaisesti. Lisäksi THL katsoo, että mahdollisuus kieltää tupakkatuotteiden suodattimet osana SUP-direktiivin kansallista toimeenpanoa tulisi selvittää. Toimeenpanossa on painotettava toimenpiteitä, jotka tehokkaimmin edistävät direktiivin tavoitteita eli kiertotaloutta ja vesistöjen roskaantumisen ehkäisyä. Tupakkatuotteiden suodattimien kieltäminen on tehokkain keino vähentää tupakkajätettä.

Tupakkatuotteiden suodattimet ovat paitsi merkittävä kansallinen ja globaali jäteongelma, myös tupakkateollisuuden keskeinen keino luoda ja vahvistaa virheellisiä mielikuvia savukkeiden välisistä eroista terveyshaitoissa. Virheellinen mielikuva turvallisemmasta tuotteesta voi ylläpitää tupakointia ja siten haitallisille aineille altistumista. Kansanterveyden näkökulmasta tupakkatuotteiden suodattimien merkitys on ollut olematon. Suodattimet eivät ole vähentäneet tupakoinnin aiheuttamia terveyshaittoja. On mahdollista, että ne ovat jopa lisänneet niitä, sillä suodattimien teknisillä muutoksilla vaikutetaan siihen, että tupakansavua imetään voimakkaammin ja syvemmälle keuhkoihin. Lisäksi suodattimia kehitetään enenevässä määrin lisäämään tupakkatuotteen houkuttelevuutta, esimerkiksi lisäämällä niihin makuja. THL esitti jo aiemmin sosiaali- ja terveysministeriölle antamassaan lausunnossa (THL/2466/4.00.00/2021), että suodattimet tulisi kieltää tupakkalain 11 §:ssä ominaisuutena, joka on omiaan luomaan vaikutelman, että suodattimen sisältävän tupakkatuotteen aiheuttama terveysriski on vähäisempi kuin muilla tupakkatuotteilla.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Tiina Laatikainen